

Att vältra över ansvaret på andra

Regeringen ordar ofta om politiskt ansvar och politisk kontroll. När missförhållanden uppenbaras axlas emellertid sällan ansvaret, utan man skyller ifrån sig på tjänstemän och myndigheter. Mönstret har syns i allehanda affärer.

Fenomenet uppträder nu också i försvarsdebatten i och med att det inte längre är politiskt ofarligt att försumma försvaret, samtidigt som följderna av tjugo års urholkning blivit tydliga. Militären beskylls för dålig planering och/eller försök att lura politikerna.

De ansvariga kan svara för sig och såsom Owe Wiktorin i sitt inträdesanförande i Kunglig Krigsvetenskapsakademien ("Gula tidskriften" nr 6/1988) ge sakligt och tungt vägande svar på tal, men lojalitet och konvensens förbjuder dem att ge anklagelserna och insinuationerna det svar de förtjänar.

När sanningens minut närmade sig i och med ÖB:s försvarsmaktsutredning 88, som är en redovisning av konsekvenserna för arméns del av oförändrade ramar, hukade regeringen åter och vägrade ta sitt ansvar. Den hade bäddat väl för sig. Genom snilledraget att låta ÖB redovisa först efter valet slapp man ta en besvärlig diskussion i valkampanjen. I sina direktiv gav regeringen heller inga säkerhetspolitiska och strategiska förutsättningar för ÖB:s utredning. Mot bakgrunden av att det gällde att skapa balans efter 20 års kvalitativ urholkning av armén kunde man utan vidare ha sagt att här krävdes någon form av prioritering av hur de kvantitativa nedskärningarna skulle drabba. Skulle vissa delar av landet ges en glesare täckning? Skulle man satsa på — den minskade — chansen att hinna möta och

slå fienden vid kusten eller på att vara jämnsvag och nöta på fienden på djupet av territoriet?

Om detta sades intet i direktiven. Man lät ÖB ta ansvaret för att förorda var i landet bristerna skulle tas. Och ÖB gick i fäl-lan och därmed utlöstes den alltmer vild-sinta och tumultuariska debatten mellan överstar, generaler, riksdagsmän och kommunalpolitiker. Efter att den från början handlat om huruvida pest eller koleravärden var den värsta hemsökelsen kämpar nu olika falanger för respektive farsot, i stället för att begära vaccin mot bådaderna.

I vår ledare i nr 6/1988 hävdade vi att om ÖB "satt sig på hasorna och avkrävt regeringen nya riktlinjer hade han tvingat den till ett val mellan ett antal pinsamma alternativ:

- Avsätta ÖB och underkänna planeringssystemet
- *Bevisa* att hotet minskat
- Bestämma sig för vilka delar av landet som skall uppges tidigt.
- Förklara för allmänheten att vår förmåga att stå utanför krig eller försvara vår självständighet minskat men att det inte är något att oroa sig för eftersom regeringen tar på sig ansvaret för det.
- Förklara att vi förlitar oss i högre grad på att supermakterna avskräcker varandra från att ge sig på Sverige.
- Öka försvarsanslaget drastiskt"

Även om ÖB nu inte gjorde detta före FU 88 och valet nalkas ändå sanningens minut för regeringen i och med den nya försvarsutredningen och i och med att ÖB i FMI 2000 (Försvarsmaktsidé 2000) klarat ut vilka alternativen är. Skulden för begångna misstag får därmed endast akademiskt intresse; vad det nu gäller är ansvaret för framtiden. Man börjar också

skymta konturerna av den strategi som regeringen tänker använda sig av för att slippa betala priset eller öppet vidgå konsekvenserna. Det är närmast en variant av den andra handlingslinjen i den citerade listan, men en mycket listig sådan: man antyder att försvaret i slutet av 60-talet var överstarkt. Det är en tes som aldrig kan vederläggas. Det blev ju aldrig krig och där stod vi med alla våra Givakt för att citera Martin Ljungs soldat Olga.

Men förutom detta klassiska tjuvknep i försvarsdebatten finns det tendenser till en mycket mer oroande argumentation. Man antyder att hotet om kustinvasion minskat, medan det verkliga hotet är överflygningar av svenskt område. Den som skrapar litet på denna idé finner att därunder döljer sig dunkla tankar om att orsaken är NATO:s erkännerligen Västtysklands sjöherravälde i södra Östersjön. Konkret och brutalt uttryckt: Sverige kan minska ytattack, attackflyg och pansarförband tack vare att vi skyddas av västtyska Tornado-plan.

Det hela är alldeles fantastiskt: Neutraliteten har alltid från socialdemokratiskt håll använts som tillhygge i allehanda sammanhang, för att klubba ned farliga politiska motståndare, för att avleda uppmärksamheten från inrikespolitiska lappkast, som surrogat för andra mindre hedervärda argument för isolationism. Nu börjar socialdemokraterna själva fingra på neutralitetspolitikens enda fasta fundament: alliansfriheten.

Visserligen har den mest extrema ex-

ponenten för detta djärva nya tänkande, Tiden-ledaren i nr 2/1989 avvisats från officiellt håll. Men ordalagen har inte varit helt otvetydiga, och misstanken kvarstår att tanken ändå kommer att påverka hotföreställningarna och försvarets utformning.

Denna kompromettering av alliansfriheten sker i så fall på det allra farligaste sättet, undermedvetet och underförstått. Vi slår in på samma väg som Norge under mellankrigstiden och som blev dess olycka. Landet förlitade sig underförstått på skyddet av Royal Navy. Tryggheten blev en chimär till följd av att tyskarna iscensatte ett strategiskt överfall. Ironiskt nog just den angreppsmetod som nu bagatelliseras från regeringshåll. Dessutom bidrog säkerligen den tvivelaktiga norska säkerhetspolitiken till Hitlers angreppsbeslut.

Ytterligare ett memento: Försvarspolitikerna måste bedrivas långsiktigt. Det ligger ytterligare en ironi i att in-teckna hjälp från NATO i allmänhet och Västtyskland i synnerhet i ett läge då tvivel på alliansens framtid och särskilt Tysklands roll börjar framföras. Dubbelt ironiskt det är då vi "firar" minnet av Molotov-Ribbentrop-pakten som i ett enda slag förändrade de strategiska förutsättningarna i Östersjön. Det torde vara säkrare att grunda planeringen på att vi om tio år fortfarande ligger vid Östersjön än på att Väster-n fortfarande leds av Kohl, Mitterand, Thatcher och Bush.